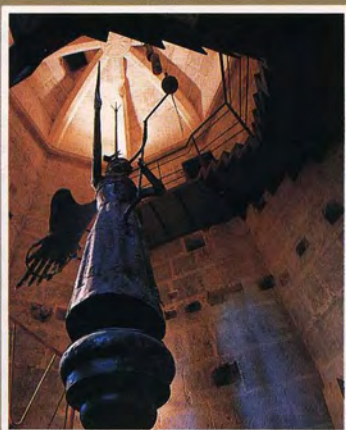

Interior de l'últim pis del campanar:
estructura de l'agulla i campanes horàries

El segon pis del campanar, on es guarda l'àngel
del penell original

Detall del xapitell i de l'àngel-penell

Restauració del campanar de l'església de Santa Maria

Vilafranca del Penedès

1986-1990

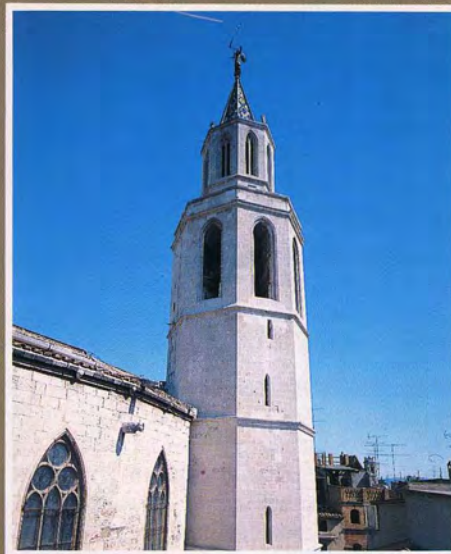

Foto: Jordi Isern, març 1990

D.L.L.: B. 31.321-90

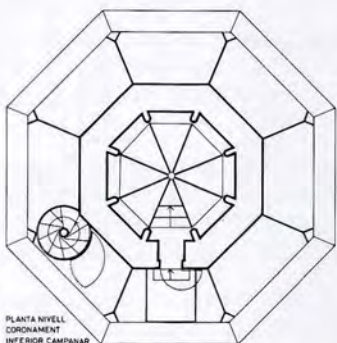
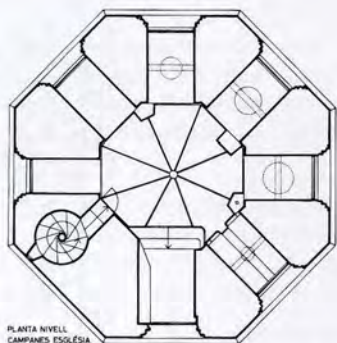
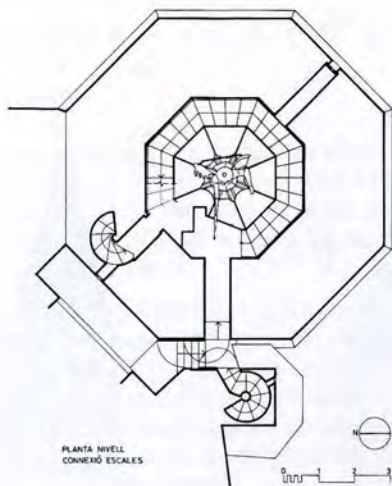
Diputació
de Barcelona

Servei del Patrimoni
Arquitectònic

Ajuntament de
Vilafranca
del Penedès

F I T X A T È C N I C A

Dades de l'element

Denominació:	Campanar de la basílica de Santa Maria
Municipi:	Vilafranca del Penedès
Comarca:	Alt Penedès
Localització:	Plaça del Campanar - plaça de Santa Maria
Època:	segles XIII-XV
Ús:	Torre de campanes i rellotge municipal
Propietat:	Bisbat de Barcelona
Propietat del rellotge:	Ajuntament de Vilafranca

Intervenció arquitectònica

Projecte i direcció obra:	Rafael Vila Rodríguez, arquitecte
Col·laboradors:	Antoni González, Josep Rovira, arquitectes; J. Ll. Raventós, S. Rius, J. M. Moreno, aparelladors
Empresa constructora:	Construccions Garí. Vilanova i la Geltrú
Fusteria:	Antoni Cerrat. Vilanova Mòdul, S.A. Vilanova i la Geltrú
Electricitat:	Josep Pijoan. Vilanova i la Geltrú
Manyeria:	Manuel Albalat. Vilanova i la Geltrú
Parallamps:	TESEMA. Barcelona
Treball de zinc:	Catalana de Zinc. Barcelona
Pintura:	Ramon Almirall. Sitges
Ceràmica:	Ignasi Mayolas. Sant Pau d'Ordal
Pedra:	Marbres Estruch. Vilafranca del Penedès
Picapedrer:	Antoni Vendrell. L'Espluga de Francolí
Paviments:	Marbres Calvet. Vilanova i la Geltrú
Bastides:	Mundus, S.A. Barcelona

Reproducció de l'àngel-penell

Estudi:	Josep Maria Moreno
Realització:	Joan Capellas. Sant Feliu Sasserra
Restauració de l'àngel original:	Joan Capellas
Automatització de les campanes horàries:	TELMEC, S.A. Barcelona
Estudi dels mecanismes del rellotge:	Josep M. Moreno
Inici de l'obra:	1 d'octubre de 1986
Acabament:	abril de 1990
Inauguració de les obres:	2 de desembre de 1990
Pressupost:	33.738.787 pessetes

Recerca arqueològica

Director:	Albert López i Mullor, arqueòleg
Excavació arqueològica:	Jordi Vallès Cuevas, arqueòleg
Fonts documentals:	Anna Castellano, historiadora
Estudi d'història de l'art:	Maria José Sureda, historiadora
Estudi de les campanes:	Josep Maria Moreno
Data de l'excavació:	gener-març de 1989
Text:	Anna Castellano, Raquel Lacuesta, Rafael Vila

Sembla que la construcció de la torre-campanar va ser coetània a la de l'església de Santa Maria, que es va iniciar l'any 1285. El 1309 ja hi havia un campaner, de nom Sagio, que "té les claus de l'església per tal de tocar les campanes". És probable, però, que la torre es fes en dues etapes, la segona de les quals, cap al segle XV.

L'any 1332 es va fundar el benefici de la *mongia*, perquè un monjo es fes càrrec de tocar les campanes. El 1336 es va establir l'obligació que un segon monjo residís a la torre i s'encarregués també de custodiar l'església i els seus béns. Això podria ser la causa de la construcció en aquell moment del cos de l'escala de cargol, afegit al cantó sud-est de la capçalera de l'església, que permet accedir directament des del carrer fins a la torre sense haver de passar per la basílica.

És de suposar que els monjos tenien força feina, ja que es realitzaven 27 tocs diferents que anunciaven successos religiosos, civils i socials. El nombre de campanes ha variat al llarg del temps. N'hi havia de religioses i d'horàries, el nom d'algunes de les quals ha perdurat a través dels segles malgrat les necessàries substitucions que se n'han fet. Actualment n'hi ha quatre de religioses: Josepha, Michaela, Aloisia (foses poc després del 1888 per Barberí d'Olot i decorades amb les medalles de l'Exposició Universal de Barcelona) i Assumpta (1929).

Les campanes horàries actuals estan connectades amb la maquinària del rellotge. N'hi ha tres: la Santa Raimunda, feta per Joseph Vidal el 1801; la dels quarts, feta per Guitart el 1929, i la tercera, la més antiga, que té gravades unes inscripcions, avui il·legibles, amb caràcters gòtics.

L'agulla del campanar i l'àngel-penell que la corona van ser objecte de restauració al llarg dels segles XVIII i XIX a fi de corregir els desperfectes provocats pels llamps. Uns documents dipositats en uns tubs de zinc trobats a la coberta i el *Llibre Vert* de Vilafranca ens parlen de les restauracions efectuades el 1775 i el 1860, en què va caldre baixar l'escultura de l'àngel i tornar a fer l'estructura de fusta del xapitell. En aquesta segona restauració hi van treballar els mestres de cases Miquel Elias Güell i Bonaventura Feliu Tetas, el fuster Jaume Fabrer i els manyans Benet Ribes i Ignacio Pascual.

Les obres van ser sufragades per l'Ajuntament de Vilafranca i la parròquia. El 1871 i el 1880 s'hi van tornar a fer obres —el manyà Juan Leal restaurà l'àngel— i, el 1883, es col·locà un parallamps tot foradant el cap de l'àngel. L'any 1929 es va canviar el rellotge instal·lat el 1883.

Des d'aleshores, el campanar no ha estat objecte de cap més restauració. Per sort, l'incendi provocat la nit del 6 d'octubre de 1934 a l'església, que va ser restaurada entre 1935 i 1949 pel Servei de Catalogació i Conservació de Monuments sota la direcció de l'arquitecte Jeroni Martorell, no va afectar el campanar.

El campanar s'aixeca al bell mig de la ciutat antiga, al costat sud-est de l'absis de l'església parroquial de Santa Maria. Està concebut com un element exempt i pertany a la tipologia dels campanars gòtics de planta octogonal amb dos cossos prismàtics —el superior més reduït, a manera de llanternó—, sensiblement diferenciats per una terrassa.

El cos inferior té 34 m d'alçada i 3,70 de costat. L'interior està dividit en quatre pisos coberts amb voltes de planta octogonal els nervis de les quals es tanquen mitjançant claus de volta ben treballades i ornamentades amb motius florals senzills. El quart conté les campanes religioses i s'obre a l'exterior a través de set finestres de grans proporcions que formen un arc d'ametlla amb arquivoltes motllurades.

El cos superior té 9 m d'alçada i 2,14 de costat. Està foradat per vuit finestres, en forma d'arc ogival decorades amb traseria gòtica i mainell, i es corona amb un xapitell o agulla d'estructura de fusta, a la manera de coberta de pavelló, revestida de majòliques en forma d'escama de diferents colors, blanc, groc, verd i blau, que formen dibuixos diferents a cada cara. Al damunt, una gerra de ceràmica vidrada verda, en forma de flor oberta, fa de base de l'àngel-penell de coure, que fa 51,75 m d'alçada. En aquest espai es troben les campanes horàries.

S'accedeix a la torre pel segon nivell des de dues escales de cargol, fetes de pedra: l'una és la que connecta amb el carrer i està integrada en el cos adossat a la capçalera del temple; l'altra ve de la part posterior de l'altar i està practicada en el gruix del mur del campanar. Una tercera escala d'estructura metàl·lica es desplega helicoidalment adossada a les parets interiors de la torre i connecta amb l'últim tram de l'escala de pedra que puja a la terrassa.

OBRA DE RESTAURACIÓ

L'actuació ha tingut tres objectius bàsics: resoldre els problemes constructius i formals que presentava la fàbrica, millorar l'element com a fita urbana, amb la recuperació del so de les campanes horàries i religioses, i potenciar l'espai interior per fer més atractiva la visita al campanar.

Després de realitzar un ampli estudi històric (documental, artístic i arqueològic) dels diferents elements immòbils i mòbils que componen l'edifici, les obres de restauració han consistit, en primer lloc, en la restauració del xapitell, molt malmès pel pas del temps; en la neteja i reparació —i en alguns casos, la substitució— dels elements de pedra, com ara carreus, traceries i arcs, i en la construcció d'un àngel-penell nou que ha substituït el vell, restaurat i instal·lat a l'interior de la torre.

Dels espais interior s'han desmuntat els afegits que perturbaven la qualitat arquitectònica i ambiental original. Cada planta s'ha pavimentat amb formigó contornejat per una franja perimètrica i tires radials de pedra de la Sénia, de color rosat, intentant de reproduir el dibuix octogonal de les voltes i el dels nervis i les claus.

Per facilitar la visita del públic, s'han adequat les escales i s'ha construït un tram metàl·lic a l'interior del segon pis. El visitant pot accedir plàcidament als pisos, il·luminats convenientment, on es guarden les peces originals dels vèrtexs del xapitell, l'àngel del penell i la maquinària en funcionament de l'antic rellotge. També pot pujar fins a l'espai de les campanes.

El darrer pis, on hi ha les campanes horàries, és especialment interessant perquè es pot veure l'agulla des de l'interior i perquè s'albira una panoràmica extraordinària de la ciutat i la basílica.

